

FELSEFE

10. SINIF

2.ÜNİTE: FELSEFE İLE DÜŞÜNME

Düşünme ve Akıl Yürütmede Dilin Önemi

BABİL KULESİ EFSANESİ

Bu efsaneye göre bütün insanlar önceleri tek bir dil ile konuşup anlaşıyorlarmış. Aynı dili konuşmanın verdiği uyumla birçok işi sorunsuz olarak yapıyorlarmış. Bu uyum o kadar iyi seviyedeymiş ki gökyüzünde olduğunu düşündükleri Tanrı'ya ulaşabilmek için bir kule yapabileceklerine inanmışlar. Kule inşaatını başlatıp hızlı bir şekilde yükseklerle çıkmaya başlamışlar. Tanrı bu durumu kibirli bulmuş ve insanlara bir ceza vermeye karar vermiş. Ceza olarak da insanların hepsine ayrı bir dil vermiş. Her biri farklı bir dili konuşmaya başlayınca kulenin inşası önce yavaşlamış ardından da tamamen durmuş. Birbiriyle anlaşamayan insanlar, dünyanın dört bir yanına dağılmış. Bu dağılmayla birlikte dünyanın farklı yerlerinde farklı diller oluşmaya başlamış.

Dil, iletişimin en önemli araçlarından biridir. Gündelik yaşamda iletişim, düşünce denilince akla hemen konuşulan dil gelir. Tarihsel, toplumsal ve kültürel bir olgu olarak dil, insanın kendini ve dünyayı anlamasını sağlayan en temel insani yetidir. Dil, insanın dünyadaki yerini ve değerini belirler.

Konuşma yeteneği insanı insan yapan niteliklerin başında gelir. Onun duygularını, düşüncelerini isteklerini bütün incelikleriyle açığa vurmasına, yaşamını sürdürebilmesine olanak sağlar.

Dil olmasaydı insan tarihten yoksun kalırdı ve hayvanlar gibi sadece doğal bir varlık olurdu. Dil olmasaydı insanları birleştirici bir bağ olmayacak, insanların birbirini anlamaları mümkün olmayacaktı. İnsanlar dil sayesinde pek çok başarı ortaya koyar ve geçmişi ile bağ kurarlar. İnsan yalnızca kendi başarısıyla hayata başlamaz, başarısı kendisinden önceki kuşakların başarısına ve bilgi birikimine dayanır. Mevcut olanı dil sayesinde öğrenir.

Dil, insanın duygu ve düşüncelerini dışa vurmasının yanında mevcut düşüncesinin belirlenmesini ve gelişmesini de sağlar. Düşünülen şey, dilin etkisi altında tekrar tekrar biçimlenir. Dilin gelişimi de düşünceyle olur. Düşünce geliştikçe yeni kavramlar ve onlara bağlı anlamlar oluşur ve dil, bu durumu zenginleştirir. Dil ve düşünce arasındaki bu etkileşim, insanın kendini daha iyi ifade etmesinde ve üretkenliğinde önemli bir unsurdur.

Düşünmek; zihinde bir şey canlandırmak, elde edilen bilgilere zihnî faaliyet uygulayarak düşünce meydana getirmek, aklından geçirmek, tasarlamaktır.

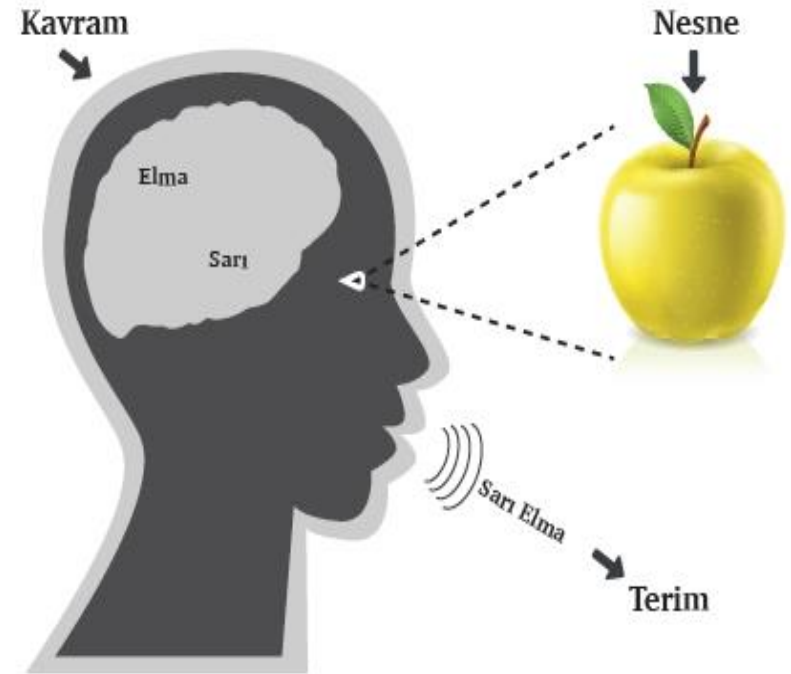
Düşünce ise zihninin bir şey hakkında edindiği düşünme ürünü olan kavram, fikir olarak tanımlanır.

Platon'a göre «düşünme insanın içinden kendi kendisine yaptığı bir konuşmadır». İnsan bir şeyi düşündüğü zaman, hiçbir konuşmaya başvurmadan onu aynı zamanda dil ile, kendi içinden anlatmaya çalışır. Düşünme ile dil arasındaki bu bağ ihmal edilirse, dil ile varlık dünyası arasında kurulması gereken bağ meydana gelmez. O zaman kelimeler boş bir klişe haline gelirler.

Bir dili zenginleştiren bu dillerle düşünen insanların her alandaki başarılarıdır. Bir insan topluluğunda düşünme ve görme, bilim ve felsefe, sanat ve teknik yoksul olduğu ölçüde dil de yoksullaşır. Çünkü böyle bir durumda dilin hayatla olan ilişkisi azalır. Dil ile düşünülmediği zaman düşüncenin gelişme olanakları da azalır.

Eğer bir ulus kendi dili ile düşünmez, kendi dili ile bilim ve felsefe yapmazsa bilim ve felsefesinden yararlandığı dilin kelimeleri kendi diline girecektir.

Kavram, bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımıdır. Kavramların dile yansması ile *sözcükler* ortaya çıkar. Kavramların doğru olabilmesi, insanların olay ve olgulara ilişkin bilgilerinin tutarlılığına bağlıdır.

Düşünce kavramlarla anlam kazanır ve insan, dil ile diğer insanlara düşüncelerini aktarır. Dil ile ifade edilen düşünce, zihindeki hâliyle değil kavramların birer göstergesi olan somut hâliyle görünür. Diğer insanlar da bu somutluk üzerinden düşünülen şeyin ne olduğunu anlamaya çalışır.

Dilin anlamsal olarak biçimlenip kullanılması sırasında aktarılan düşüncede anlam daralması veya bozulması olabilir. Dilde yapılan hatalar düşünmede de hata oluşturabilir. Akıl yürütmelerin yanlış yapılması, bilinçli veya bilinçsiz olarak kavramların bilinen anlamları dışında kullanılması, anlamsız sözler türetilmesi ve cümlelerin yanlış yapılandırılması gibi durumlar anlamı bulanıklaştırır.

Günlük hayatımızda ve metinlerde karşılaştığımız anlam karmaşası ve kavramların yanlış kullanımına örnek verelim;

“Tam iki yıla yakın bir zaman görüşmediler.” burada ‘tam’ ve ‘iki yıla yakın bir zaman’ ifadeleri birbiriyle çelişen ifadelerdir ve bir arada kullanılması uygun değildir.

“Türkiye’de bir çok göl kuraklık tehlikesi yaşıyor.” bu cümlede ‘kuraklık’ kelimesi yanlış anlamda kullanılmıştır. Kuraklık toprak için kullanılan bir kavramdır. Göl için ‘kuruma’ kavramını kullanmak daha uygun olur.

Kavram yanlışları, pek çok sıkıntıyı da beraberinde getirmektedir. Kavramların yanlış kullanılması karşılıklı konuşmada kullanılan sözcüklere ya da terimlere farklı anlamlar yüklenmesi anlaşmayı olanaksız kılar. Aynı kavramlara, ayrı anlamlar yükleyen insanlar birbirleriyle konuşsalar bile anlaşma sağlanamayabilir.

Kavram, olası her türlü anlama ve anlaşmanın, anlaşılmanın vazgeçilemez unsurudur. Anlaşma, anlatma ve anlaşılma için kavramların doğru kullanılması esastır. Düşüncelerin anlamlı ve tutarlı olması için kavramların bilimsel bilgiye, gözleme, olay ve olgulara, akıl yürütme biçimlerine uygun olması gerekir.

Sahip olduğumuz düşüncelerin her biri kavramlarla yönlendirilir. Kavramların yanlış kullanılması anlamın değişmesine neden olur. Örneğin; fıkralar çoğu zaman bu tür yanlış anlamalardan yararlanılarak üretilir.

Örnek olarak istek ve ihtiyaç kavramlarını verebiliriz. Günlük hayatta bireyler bu kavramları ters olarak anlamlandırmalarından dolayı sorunlar yaşamaktadır. Hayatınızda “şu an buna mutlaka ihtiyacım var.” dediğiniz halde, bu düşüncenizi sorguladığınızda gerçekten ihtiyacınız olmayan şeylerin peşinden koştuğunuzu fark etmişsinizdir.

Örneğin “...daha avantajlı duruma düştü...” Cümlesinde avantajlı duruma düşülmez, gelir/geçilir vs. “Düşme” sözcüğü olumsuzluk bildirir.

Felsefe, bir bakıma kavram oluşturma, keşfetme ve üretme sanatıdır. Bu nedenle kavramları sorgulamayı, eleştirmeyi böylelikle aydınlatmayı amaçlar. Kavramların doğru kullanılmaması ve kavram bilgisizliği kişiyi yanlış ve temelsiz fikirler üretmeye götürür.

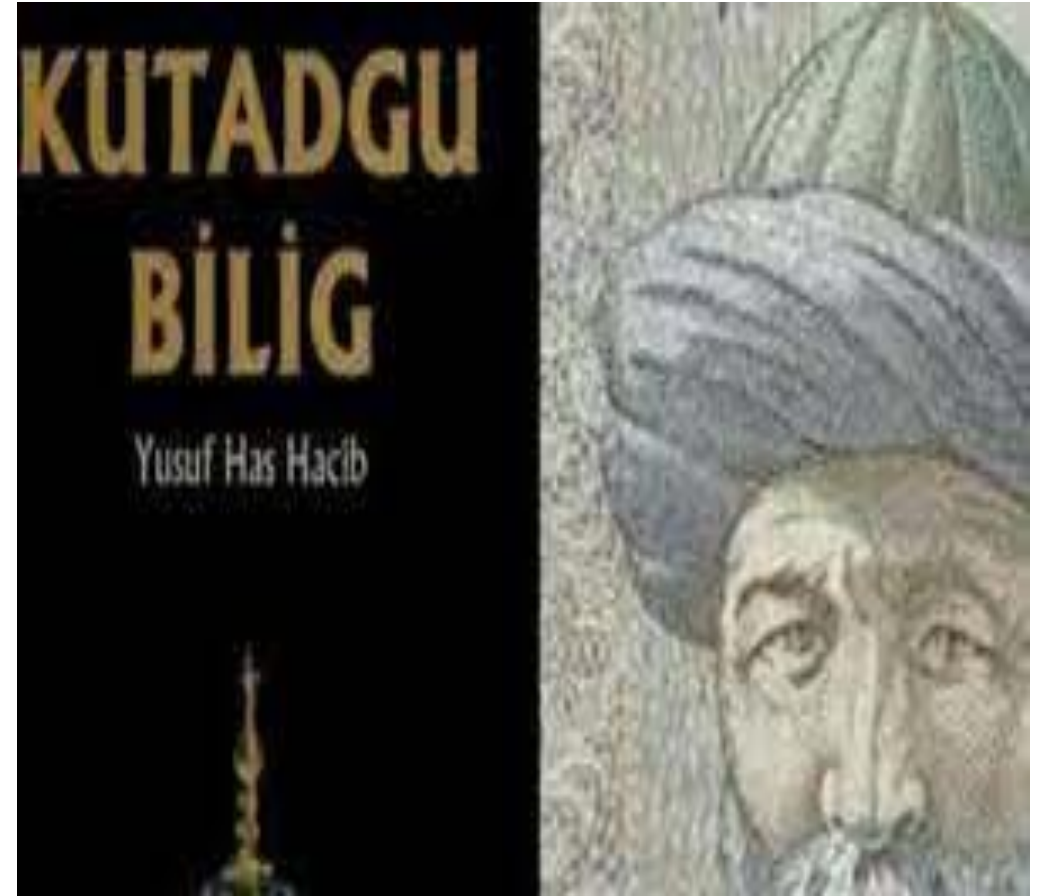
Felsefi söylem, terimlerin tanımlanmasını ve belirli anlamlarla donatılmasını gerektirir. Filozoflar, argümanlarını ortaya koyarken mantığa dikkat eder ve dili doğru kullanmaya özen gösterir. Dil ile ifade ettiği düşünceler, içinde barındırdığı mantıksal tutarsızlık ve anlam bozuklukları yüzünden kolayca çürütülebilir. Filozoflar, düşünsel süreçte ve onların ifade edilmesinde dilin inceliklerine hâkim olarak onu ustaca kullanırlar. Hatta düşüncelerini açıklarken kavramların yetersiz kalması durumunda kavramları yeniden tanımlar veya yeni kavramlar üretirler.

Felsefe, insan hayatını derinden etkileyen dil üzerine de yönelerek onu sorgular. Felsefenin dil ile ilgilenen alt dalına ***dil felsefesi*** denir. Dil ile felsefe arasında oluşan ilişki, filozofun kendi görüşlerini oluşturma ve açıklamasında dili kullanmasına dayanır. Dil felsefesi, tek bir dilin ya da diller grubunun felsefesi değil, özel bir varlık alanı olan dilin felsefesidir.

Ludwig Wittgenstein'e göre, dilin sınırları ile gerçekliğin ve düşüncenin sınırları aynıdır. O halde dilde kullanılan anlamlı önermeler gerçekliğin yansımalarıdır. Varlık ancak dili bilmekle olasıdır. Bu nedenle doğruya dil analizleri ile ulaşılır. Dil ile anlatılamayan konularda susmak gerekir.

Görüş ve argümanların doğru ifade edilmesinin koşulu dilin doğru kullanılmasıdır. Dil, hem düşüncenin doğru kurgulanması hem de oluşturulan fikrin doğru ifade edilmesine eşlik eder. Filozofların felsefe yapabilecekleri araçlar, kavramlar ve tümcelerdir yani dildir. Ancak bu sayede onlar görüşlerini, düşüncelerini açıklayabilirler.

Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig eserinde geçen "*Aklın süsü dildir, dilin süsü söz*" ifadeleri dilin akıl yani düşüncenin ürünü olduğunu göstermektedir.

F. Nietzsche dil ile ilgili şu önemli vurguyu yapmaktadır;

“ Dil atalardan bize kalan bir miras, bir emanettir; kuşaktan kuşağa aktarılan bu emanete karşı, paha biçilmez, kutsal ve dokunulmaz şeylere karşı duyulan saygı gösterilmelidir.”

Örnek soru: Herakleitos “gerçeği söz haline getirmeden, başka deyişle dile dökmeden önce insanlar anlamadılar.” Demiştir. **Herakleitos’un bu sözle anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) İnsan konuştuğu için düşünür.
- B) Düşünce varlığını dil ile gerçekleştirir.
- C) Gerçeklik düşünülemez, yalnız sözle ifade edilir.
- D) Düşünme ve konuşma eylemleri birbirinden farklı şeylerdir.
- E) Gerçeklik genel ve soyut olduğu için anlamak ve anlatmak güçtür.

Örnek soru: Herakleitos “gerçeği söz haline getirmeden, başka deyişle dile dökmeden önce insanlar anlamadılar.” Demıştır. **Herakleitos’un bu sözle anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) İnsan konuştuğu için düşünür.
- B) Düşünce varlığını dil ile gerçekleştirir.**
- C) Gerçeklik düşünülemez, yalnız sözle ifade edilir.
- D) Düşünme ve konuşma eylemleri birbirinden farklı şeylerdir.
- E) Gerçeklik genel ve soyut olduğu için anlamak ve anlatmak güçtür.

Buradaki sözde düşüncelerin ancak dil ile ifade edilebileceği ve karşımızdaki insanlar tarafından ancak bu şekilde anlaşılabilceği belirtildiği için doğru cevap ‘B’ seçeneğidir.

Örnek Soru

"İnsanlar onu anlamadılar, onu işitmeden önce..." Herakleitos

"Üzerinde konuşamadığımız şeyler hakkında susmamız gerek." Wittgenstein

"Dil, düşüncenin evidir." Heidegger

Bu görüşlerin ortak yönü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Asıl olanın düşünme olduğu
- B) Dil ve düşüncenin ayrılığı
- C) Soyut olanın dile getirilemeyeceği
- D) Dilin düşünmede belirleyici olduğu
- E) Düşünmenin dili doğurduğu

Örnek Soru

"İnsanlar onu anlamadılar, onu işitmeden önce..." Herakleitos

"Üzerinde konuşamadığımız şeyler hakkında susmamız gerek." Wittgenstein

"Dil, düşüncenin evidir." Heidegger

Bu görüşlerin ortak yönü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Asıl olanın düşünme olduğu
- B) Dil ve düşüncenin ayrılığı
- C) Soyut olanın dile getirilemeyeceği
- D) Dilin düşünmede belirleyici olduğu**
- E) Düşünmenin dili doğurduğu

Buradaki ifadelerde dil ve düşünme ilişkisinden söz edilmekte, dilin düşünmedeki önemi vurgulanmaktadır. Bu nedenle doğru cevap 'D' seçeneğidir.

Örnek Soru:

Zihin hayatımız dil üzerine kurulmuştur. Dil, varlıkların zihindeki etkileri sonucu meydana gelen ve ağızdan çıkan sözcükler sonucunda varlıkların yerine geçerek birer sembol oluşturması durumudur. Dilin sağladığı soyut düşünme gücü insanın kendi dışındaki varlıkları kavramsallaştırmasında ve çevresiyle ilişki kurmasında etkilidir.

Paragrafta vurgulanan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dilin gelişimi kültürel yapıya bağlıdır.
- B) İnsani iletişimin en önemli aracı dildir.
- C) Gerçekliğin algılanması dil sayesinde olur.
- D) Her dilin kendine göre sembol yapısı vardır.
- E) Dilin nitelikleri düşünmenin geliştirilmesinde önemlidir.

Örnek Soru: Zihin hayatımız dil üzerine kurulmuştur. Dil, varlıkların zihindeki etkileri sonucu meydana gelen ve ağızdan çıkan sözcükler sonucunda varlıkların yerine geçerek birer sembol oluşturması durumudur. Dilin sağladığı soyut düşünme gücü insanın kendi dışındaki varlıkları kavramsallaştırmada ve çevresiyle ilişki kurmasında etkilidir.

Paragrafta vurgulanan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dilin gelişimi kültürel yapıya bağlıdır.
- B) İnsani iletişimin en önemli aracı dildir.
- C) Gerçekliğin algılanması dil sayesinde olur.
- D) Her dilin kendine göre sembol yapısı vardır.
- E) Dilin nitelikleri düşünmenin geliştirilmesinde önemlidir.

Parçada dilin düşünme üzerindeki etkisinden söz edildiği için doğru cevap 'E' seçeneğidir.

Öneri: Bu derste neler gördük, cümlesiyle kısa özet geçilebilir.

KAYNAKÇA:

Meb .10. Sınıf Felsefe Ders Kitabı

Gül F., Soysal B. (2009). *Dil ve Düşünce İlişkisi Üzerine*, SBArD, Mart 2009, Sayı 13, sy. 65- 76.

Büyükkantarcıoğlu N. (2006) Toplumsal Gerçeklik ve Dil. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Görsel Kaynakça: http://geyvehem.meb.k12.tr/icerikler/yusuf-has-hacip-ve-eseri-kutadgu-bilig_9104350.html 28.08.2020 Saat:10:30

Dil ve düşünce: MEB 10.Sınıf Felsefe Ders Kitabından alınmıştır.

Tractatus Görseli:

<http://kutuphane.akmb.gov.tr/opac/details?id=42170&materialType=BK&query=%22kozbe%2C+ali%22> 28.08.2020 Saat:11:10